

Ulkopuolinen rahoitus yliopistojen
tulohajautuksen näkökulmasta
esimerkkinä Jyväskylän yliopisto

Yliopistolain (645/97) mukaan yliopistojen keskeisimmät tehtävät ovat koulutus ja tutkimus. Yliopiston tehtäviin kuuluu myös yhteiskunnallinen palvelutoiminta. Tehtävien toteuttamista varten eduskunta osoittaa budjetissaan määrärahan yliopistoille. Vuonna 1999 yliopistomääräraha oli 5,4 miljardia markkaa. Markkamäärä, jota yliopistot vuosittain käyttävät perustehtäviensä toteuttamiseen, on kuitenkin yliopistomäärärahaa suurempi: esimerkiksi vuonna 1999 yliopistojen kokonaisrahoituksesta 65 % oli budjetti-rahoitusta ja 35 % ns. ulkopuolista rahoitusta.

Ulkopuolisen rahoituksen osuus yliopistojen kokonaisrahoitusohjelmassa on viimeisten vuosien aikana lisääntynyt voimakkaasti. Ulkopuolista rahoitusta kanavoituu yliopistoon kotimaisista ja ulkomaisista lähteistä: säätiöistä, yhdistyksistä, valtionhallinnosta, kunnista ja kuntainliitoista sekä yksityiseltä sektorilta. Tarkastuksessa havaittiin, että useimmiten yliopiston ulkopuolinen rahoitus oli peräisin valtion talousarviosta tai EU:n budjetista. Tarkastuksessa saatettiin tehdä päätelmä, että yritystenkin yliopistolle osoittama rahoitus voi olla valtion viranomaisen ensin yritykselle ja yrityksen sitten yliopistolle osoittamaa rahoitusta.

Tässä tarkastuksessa on selvitetty ulkopuolisen rahoituksen käsitettä ja rahoituksen kytkentää yliopiston ohjausjärjestelmään. Esimerkkinä tarkastuksessa käytetty Jyväskylän yliopistoa. Havainto on, että ulkopuolista rahoitusta ei ole otettu yliopiston ohjausjärjestelmässä samalla tavalla huomioon kuin yliopistobudjetissa yliopistolle osoitettuja varoja. Ulkopuolisella rahoituksella harjoitetun toiminnan sisältöä ei ole otettu huomioon opetusministeriön ja yliopiston välisessä ohjausjärjestelmässä. Opetusministeriön yliopistoon harjoittamassa ohjauksessa ei ole edellytetty tällaista. Ohjausjärjestelmässä edellytetään yli-

opiston hankkivan tietyn markkamäärän verran ulkopuolista rahoitusta, jolla harjoitettavasta toiminnasta osan tulee yliopiston ja ministeriön välisen tulossopimuksen mukaisesti olla liiketaloudellisesti kannattavaa. Sinänsä yliopiston tehtäviin ei yliopistolain mukaan kuulu liiketaloudellisen toiminnan harjoittaminen.

Ulkopuolisella rahoituksella harjoitettavan toiminnan sisältö on yliopiston itsensä vastuulla. Tämä on sopusoinnussa yliopistojen autonomian kanssa. Tarkastuksen kuluessa kävi ilmi, ettei yliopisto ole oman johtamisjärjestelmänsä puitteissa järjestelmällisesti suunnitellut ulkoisella rahoituksella harjoitettavaa toimintaa ja sitä koskevaa taloutta. Tämä pätee erityisesti tutkimukseen. Ulkopuolisen rahoituksen käytön suunnitelmallisuutta ja rahoitusta koskevia menettelyitä on yliopistossa pyritty lisäämään jo tämän tarkastuksen toteuttamisen kuluessa.

Tarkastuksessa kävi ilmi, että mittava osa yliopiston jatkotutkinnoista saavutetaan ulkopuolisin varoin. Tieto perustuu haastatteluissa esille tulleisiin arvioihin. Tarkkoja tietoja tästä seikasta ei ole saatavilla. Erityisesti yliopiston tiedekuntien yhteydessä toimivat erilliset yksiköt, jotka pääsääntöisesti toimivat ulkoisen rahoituksen turvin, tuottavat jatkotutkintoja yliopiston tiedekunnille tulostavoitteiden toteuttamiseksi. Ulkopuolisia varoja käytetään myös perustutkintojen opinnäytetöihin. Välillisesti varoja käytetään siten myös perustutkintoihin.

Tarkastuksessa on käynyt ilmi, että hallinnonalalla tulossopimuksin asetettujen tutkintotavoitteiden ja näiden tavoitteiden toteuttamiseen talousarviossa osoitettujen resursien yhteyttä on vaikea havaita. Tämä seikka tulisi tarkastusviraston mukaan jatkossa tuoda aiempaa paremmin esille talousarviossa.